

Z KORESPONDENCJI POMIĘDZY GIOVANNIM MAVEREM
(1891—1970) I WIKTOREM WEINTRAUBEM (1908—1988)

Podał do druku Jerzy Starnawski (Łódź)
przy współpracy Jana Okonia (Kraków)*

Listy Weintrauba do Mavera, podobnie jak listy innych uczonych polskich, otrzymał piszący te słowa w kserokopii od Anjuty Lo Gatto, synowej Mavera. Wiedząc o istnieniu archiwum Wiktora Weintrauba w posiadaniu żony, Marii Eweliny Weintraubowej, zwrócił się do Niej z prośbą o kserokopie listów Mavera. Otrzymana z dwu źródeł korespondencja nie daje pełnego dwugłosu; być może, iż odpowiedź na pewne listy zastępowały osobiste spotkania. Podaje się trzy listy Mavera do Weintrauba i cztery Weintrauba do Mavera.

1. Maver do Weintrauba.

Szanowny Panie,

bardzo jestem Panu wdzięczny za przesłaną broszurę¹. Podziwiam Pańską przenikliwość w rzeczach psychologicznych i wielorakość Pańskiego naukowego zainteresowania. Postać Tarlego jest bardzo ciekawa, a temat opracowany tak żywo i ujmująco, że się czyta rozprawę jednym tchem.

Z wyrazami głębokiego szacunku

Roma, 30/VIII [19] 48².

Giov. Maver

2. Maver do Weintrauba.

[Papier firmowy:] Università di Roma. Istituto di Filologia Slava. Il direttore
Roma, 26/X 1950

Drogi panie Profesorze,

bardzo bym chętnie służył Panu, ale niestety nie mam książki Kridla *Krytyka i krytycy*¹.

O Brahmerze wiem, że mu się dotychczas dobrze powodzi; ale ponieważ mi się wydaje, że się On bardzo boi jakiegokolwiek kompromitacji², to tylko zżadka

* Kartkę pocztową będącą pozycją 7. podał do druku w oryginale i w przekładzie polskim Jan Okoń.

[sic] i bardzo ostrożnie piszę do niego. We Włoszech jest teraz Kubacki, przygotowuje pracę o Mickiewiczu we Włoszech³.

Bardzo się cieszę, że Pan dostał skromną, ale zawsze, jak na początek, wygodną posadę w Harvard University. Zespół slawistyczny jest tam na wyjątkowo wysokim poziomie. Jakobson⁴ jest dzisiaj z pewnością jeden z największych slawistów, a przede wszystkim nie ma on ich dzisiejszej jednoznaczności. Czyżewskiego⁵ uważam za jednego z najlepszych znawców historii cywilizacji narodów słowiańskich i bardzo żałuję, że większa część jego publikacji pozostała mi dotychczas niedostępną. Poggioli⁶ dobrze znam: umysł żywy, wiedza rozległa, wrażliwość na sztukę.

O dobrą pamięć proszę. Z wyrazami szczerego szacunku

Giov. Maver

3. Weintraub do Mavera.

[Papier firmowy:] Harvard University. Slavic Languages and Literatures
Holyoke 29 Cambridge 38 Massachusetts

[Data dopisana przez Weintrauba:] 28 I 1955

Szanowny i Drogi Panie Profesorze,

Serdecznie dziękuję za *Considerazioni sulla poesia di Mikołaj Sęp Szarzyński*¹. Zaimponowały mi swoim zgraniem precyzyjnej roboty filologicznej z subtelną analizą estetyczną, a także i przemyślanym, trafiającym w sedno sądem w sprawach spornych, takich jak kwestia autorstwa wierszy z kodeksu Biblioteki Zamoyskich² czy emendacji Sinkowych³. No i trzeba pogratulować odkrycia Buchanana⁴. Dla mnie studium Pańskie jest w tej chwili szczególnie cenną pomocą, bo akurat siedzę nad drobiazgiem o Szarzyńskim dla *Festschriftu* Vasmera⁵: uwagami o kilku nie zauważonych dotychczas, a wydaje mi się, że interesujących, właściwościach stylistycznych jego wierszy z zakresu wersyfikacji i instrumentacji dźwiękowej. Mam wrażenie, że wskazują one na bardziej „barokowy” charakter poezji Szarzyńskiego niż to Pan w konkluzjach swojego studium przyjmuje. Piszę „barokowy” w pełnej świadomości, iż termin ten to bardzo łatany i dziurawy worek, w który można włożyć niemal że wszystko, ale po prostu nie mam poręczniejszego terminu pod ręką.

Szkoda wielka, że Pan nie może napisać dla „Harvard Slavic Studies”, ale dobrze Pana rozumiem, bo sam jestem w analogicznej sytuacji: nie zabrałem się jeszcze do rozprawy do książki Mickiewiczowskiej⁶, a Lednicki⁷ bombarduje listami, i to tak jak tylko on umie. Tytuł książki *Serbo-croatian Heroic Songs, Collected by Milman Parry*, edited by Albert Bates Lord, vols I—II, Harvard University Press, 1954. Cena za oba tomy: 20 dolarów.

Jest tu Kot. Miał u nas odczyt o reformacji w Polsce, który był dużym sukcesem, i wydaje się, że dojdzie do wydania po angielsku jeszcze w tym roku jego *Ideologii... Braci Polskich*⁸.

Łączę najlepsze pozdrowienia i wyrazy szacunku

Wiktor Weintraub

4. Weintraub do Mavera.

[Papier filmowy, jak poprzednio: data] 2 kwietnia 1955

Drogi Panie Profesorze,

Przede wszystkim piękne dzięki za trzeci tom „Rcherche Slavistiche”, jeszcze bogatszy w treści od poprzednich, a dla mnie szczególnie cenny przez obfitość w nim poloniców¹. Specjalnie miłą niespodzianką dla mnie były w nim nazwiska Brahmery i Pollaka².

A teraz taka sprawa. Studentka moja, [...], dostała stypendium na roczny pobyt w Europie. Chce spędzić ten rok w Rzymie. [...] ³ Czy można będzie poprosić Pana o zajęcie się nią i trochę opieki, zwłaszcza, że jest to jej pierwsza wyprawa za granicę i że chciałaby za pobytu w Rzymie przede wszystkim skorzystać z Pańskich wykładów i seminarium? Byłbym Panu też bardzo wdzięczny za sugestie, jak mogłaby sobie zorganizować studia, i za przesyłanie, jeśli jest już dostępny, katalogu wykładów na przyszły rok akademicki. Chce ona robić pracę doktorską ze staropolszczyzny, ale nie bardzo jest jeszcze zdecydowana, co wybrać. Do Europy wybiera się już w lecie, tak że prawdopodobnie na wrześniowej konferencji slawistów będzie jedyną reprezentantką Harvardu (jako że Mazon⁴ nikomu z nas nie posłał zaproszeń).

Bardzo przepraszam, że Panu tymi sprawami zajmuję czas. Mam jednak nadzieję, że nie sprawi ona Panu kłopotu, i że ten kontakt z przedstawicielką amerykańskiej Polonii będzie dla Pana interesującym doświadczeniem.

Łączę najlepsze pozdrowienia oraz wyrazy szacunku i poważania

Wiktor Weintraub

5. Weintraub do Mavera.

[Papier listowy, na którym wydrukowany adres:] 383 Brodway Cambridge 39, Massachusetts [data:] 30 czerwca 1964

Szanowny i Drogi Panie Profesorze,

Rok temu był Pan tak uprzejmy, iż zaproponował mi Pan ogłoszenie jakiegoś mojego artykułu w „Rcherche Slavistiche”. Otóż jeśli Pańska łaskawa oferta jest jeszcze aktualna, mógłbym teraz przesłać Panu dużą — ponad 50 stron maszynopisu — rzecz pt. *Wilno i mistyka. Wileńskie prolegomena profetycznej poetyki Mickiewicza*. Przypuszczam, że byłoby tekstu na jakieś trzydzieści stron „Rcherche”¹.

Od Juliana Krzyżanowskiego wiem, że był Pan w Krakowie na uroczystościach jubileuszowych UJ. Ja się tam też wybierałem, ale w ostatniej chwili wyjazd odwołałem: trochę dlatego, że akurat wtedy żona się rozchorowała, a trochę miałem wątpliwości w związku z całym rozgardiaszem w związku z protestem ³⁴².

Wie Pan napewno o nieszczęściu, jakie się zdarzyło z Kotem. W styczniu miał atak paralityczny, przeżył go, ale jest sparaliżowany, świadomość zmniejszona i lekarze nie robią żadnej nadziei, aby się mógł z tego wydźwignąć. Robię stara-

nia, aby wydać u Moutona lub gdzie indziej tom jego rozpraw obcojęzycznych³. Zostaną też po nim pamiętniki, niestety niedokończone, bodaj że doprowadzone tylko do lat studenckich⁴.

We wrześniu będziemy we Fryburgu na zjeździe komparatystów. Ale Pan, zdaje się, takich zbiegowisk unika. Dla mnie to zresztą tylko pretekst po temu, aby się na kilka tygodni wyrwać do Europy.

W świecie slawistycznym sensacją jest tu teraz Nabokowa wydanie *Oniegina* z olbrzymim dwutomowym komentarzem, dyletanckim, bardzo erudycyjnym i bardzo agresywnym wobec wszystkich puszkinołogów z wyjątkiem Tomaszewskiego⁵.

Łączę najlepsze pozdrowienia od nas obojga i wyrazy szacunku

Wiktor Weintraub

6. Weintraub do Mavera.

[Papier firmowy jak w liście nr 3, data:] 10 lipca 1964

Szanowny i Drogi Panie Profesorze,

Pięknie dziękuję za tak rychłą odpowiedź. Zachęcony nią, posyłam Panu masyzynopsis mojego artykułu. Jak Pan widzi, jest to wielka „kobyła”. Nie wiem, czy nie będzie to rzecz wobec dużej ilości cytatów kłopotliwa w tłumaczeniu. Autor, jeśli zbyt długo pracuje nad jakimś tematem, zatracą wobec niego krytyczny dystans. Jeśli by rzecz miała być kłopotliwa, proszę się nic nie krępować i mi napisać¹.

Kota sytuacja bez zmian. Mouton zasadniczo zgodził się już na wydanie jego studiów obcojęzycznych. Szczegóły mam omówić z nimi na początku września. W związku z doborem studiów chciałbym się Pana poradzić. Mam wątpliwości, czy zamieścić tam tekst paryskich wykładów z 1937 r. *Le mouvement antitrinitaire*². Wobec obfitej późniejszej literatury o arianach — książki Wilbura, Cantimoriego, wcale liczne studia polskie³ — rzecz jest już trochę przestarzała, a na moje wyczucie nie należy do najlepszych rzeczy Kota. Chciałbym natomiast przełożyć na angielski *Hugo Grotius a Polska* i dodać do studiów obcojęzycznych. Co Pan o tym myśli?⁴

Dziesiąty tom „Ricerche” jeszcze tu nie dotarł⁵. Nie widziałem też jeszcze książki ks. Warszawskiego, ale na niewidziane mam trochę zasadniczych wątpliwości. Nikt porównawczo jeszcze poetyki Sarbiewskiego nie opracował i można mieć poważne wątpliwości czy, ponieważ to była rzecz nie przeznaczona do druku, a tylko jako pomoc przy wykładach, nie jest to po prostu kompilacja⁶.

W połowie sierpnia wyjeżdżamy do Szwajcarii, a trzy ostatnie dni pobytu europejskiego, 13—16 września, spędzimy w Paryżu. Bardzo byśmy się cieszyli, gdyby się można było tam z Panem spotkać. Zatrzymujemy się stale w Paryżu Hôtel Molière, r. Molière, trzy minuty drogi od Bibliothèque Nationale.

Czy widział Pan *Studia inedita* Kleinera? Są tam duże fragmenty monografii Krasickiego i trzeciego tomu Mickiewicza⁷, z pewnymi manieryzmami, ale ciekawe.

Łączę najlepsze pozdrowienia od nas obojga i wyrazy szacunku
Wiktor Weintraub⁸

7. Maver do Weintrauba.

[Kartka pocztowa z pieczętką nieczytelną i napisem w otoku: ROMA oraz adresem:]

Prof. Wiktor Weintraub
Cambridge 39
Mass
383, Brodway
USA

5/11 [II]'65.

Scusi il ritardo con cui contraccambio gli auguri di Natale. Sono ritornato giorni fa da Parigi e non ho potuto neanche vedere l'articolo, destinato al. 12. n. di „Ricerche Slavistiche”¹ — che è tuttora in traduzione. Ma ai ringraziamenti per il buon ricordo aggiungo anche i ringraziamenti per la gentile e granditissima collaborazione.

Alla Signora Weintraub e a Lei una calorosa stretta di mano

G. Maver

Proszę wybaczyć opóźnienie, z którym odwzajemniam życzenia bożonarodzeniowe. Wróciłem parę dni temu z Paryża i nie mogłem nawet zobaczyć artykułu, przeznaczonego do nr 12 „Ricerche Slavistiche” — który aż dotąd jest w tłumaczeniu¹. Ale do podziękowań za miłą pamięć dołączam także słowa wdzięczności za uprzejmą i tak miłą współpracę.

Dla Pani Weintraub i dla Pana gorący uścisk dłoni.

G. Maver

PRZYPISY:

1.

¹ Weintraub posłał Maverowi nadbitkę rozprawy *Blaski i nędze dziejów prof. Tarlego*, „Teki Historyczne” (Londyn) 1948, t. 2, nr 2, s. 80—137.

² Jest to pocztówka. Jako wysyłający podpisany: Prof. Giovanni Maver, Roma, Via S. Anselmo 5. Adres: Mr Dr Wiktor Weintraub, 35 Ashburty Rd., Croydon (Surrey) Inghilterra. Data stempla pocztowego: 4 IX 1948.

2.

¹ Mowa o tomie studiów Manfreda Kridla (1882—1957) *Krytyka i krytycy* (Warszawa 1923). Ale o co dokładnie zapytywał Weintraub, nie da się ustalić.

² Idzie o obawy co do kontaktów z uczonymi zachodnioeuropejskimi, jakie niestety mieli niekiedy uczeni w Kraju w pewnych latach po drugiej wojnie światowej.

³ Wacław Kubacki (1907—1992) pracował nad studium *Legenda o rzymskim pielgrzymie*, które wydał w tomie *Żeglarz i pielgrzym* (Warszawa 1954).

⁴ Roman Jakobson (1896—1982), wielki sławista i teoretyk literatury.

⁵ Dmytro Čyževškyj (Tschizevskij, 1894—1977), sławista ukraiński, wykładowca w uniwersytetach na zachodzie Europy i w USA.

⁶ Renato Poggioli (1906—1963), włoski sławista i krytyk literacki.

3.

¹ *Considerazioni sulla poesia di Mikołaj Sęp Szarzyński* („Ricerche Slavistiche” 1954, R. 3, s. 162—183). Rozprawa ukazała się w przekładzie Wojciecha Meiselsa („Pamiętnik Literacki” 1957, R. 48, z. 2, s. 308—334, przedr. w: G. M a v e r: *Literatura polska i jej związki z Włochami*. Oprac. Andrzej Zieliński, Warszawa 1988, s. 137—167).

² Maver bardzo wnikliwie rozważył, czy wiersze z kodeksu Zamoyskich, łączone z Sępem Szarzyńskim, są rzeczywiście Sępowe; omówił istniejącą literaturę przedmiotu, stanął na stanowisku, że są to dubia.

³ Tadeusz Sinko wydał w BN (I 118, Kraków 1928) Mikołaja Sępa Szarzyńskiego *Rytmy oraz anonimowe pieśni i listy miłosne z w. XVI*. Wprowadził w tekście pewne emendacje, które Maver odrzucił.

⁴ George Buchanan (1506—1582), szkocki poeta, był autorem łacińskiej parafrazy *Psalterza* (1566). Maver dowiódł zależności Sępa od Buchanana.

⁵ Max Vasmer (1886—1963), sławista niemiecki. Weintraub ogłosił w *Festschrift für Max Vasmer zum 70. Geburtstag am 28. Febr. 1956* (Wiesbaden 1956) rozprawkę *Some Remarks on the Style of Mikołaj Sęp Szarzyński* (s. 560—569); ukazała się po polsku pt. *Do charakterystyki stylu Mikołaja Sępa Szarzyńskiego* w tomie studiów Weintrauba *Od Reja do Boya* (Warszawa 1977, s. 45—62). Maver opublikował w *Festschrift...* drobną rzecz w języku niemieckim — *Kleiner Beitrag zur Lehnwortkunde Dalmatiens* (s. 319—323).

⁶ W „Harvard Slavic Studies” t. 3 (1957) nie ukazała się praca Mavera.

⁷ Wacław Lednicki (1891—1967), znakomity sławista, zredagował księgę *Adam Mickiewicz in World Literature. A Symposium* (Berkeley, Los Angeles 1956). Tu Maver ogłosił studium *Mickiewicz and Italy* (s. 197—220); Weintraub — *Adam Mickiewicz, 1798—1855. A biographical Sketch* (s. 589—601).

⁸ Kota *Ideologia polityczna i społeczna Braci polskich zwanych arianami* (Warszawa 1932) ukazała się po angielsku (Boston 1957) pt. *Socinianism in Poland. The social and political ideas of the Polish antitrinitarians in the sixteenth and seventeenth centuries*. Tłumaczem był Earl Morse Wilbur (1866—1956), por. list nr 6 i przyp. 3.

4.

¹ Tom 3 „Ricerche Slavistiche” (1954) dedykowany został „In memoriam Enrico Damiani”.

² Zamieścili w wymienionym tomie prace: Mieczysław Brahmer: *La commedia dell'arte in Polonia* (s. 184—195), przeł. Bruno Meriggi; Roman Pollak: *La tematica del lavoro nella letteratura polacca*, s. 234—237.

³ Opuszcza się imię i nazwisko studentki i następnie ocenę jej, traktując te sprawy jako *privatissimum* profesora troskliwego wobec swych uczniów. Osoba, o której mowa, nie wybiła się jako autorka prac naukowych.

⁴ André Mazon (1881—1967), sławista francuski.

5.

¹ Rozprawa *Vilna e la mistica. Prolegomeni Vilnensi alla poetica del profetismo di Mickiewicz* ukazała się w „Ricerche Slavistiche” (1965, t. 13, s. 173—212 + streszczenie polskie, s. 212—214). Włączona została w wersji polskiej jako 1. i 2. rozdział pracy *Poeta i prorok. Rzecz o profetyzmie Mickiewicza*, Warszawa 1952, s. 1—46.

² W r. 1964 pisarze i uczeni w liczbie 34 podpisali list do premiera Józefa Cyrankiewicza z żądaniem zniesienia cenzury. Sprawa była omawiana szeroko w Polsce i poza jej granicami (Wolna Europa).

³ Weintraub starał się w 1964 r. wydać w firmie Mouton et Co. tom Kota *Studies on Polish Reformation selected and with an introduction*. Inicjatywa upadła z powodu finansowego kryzysu firmy. W r. 1971 czynił ponownie starania w firmie Jal-Verlag, Jal-Reprint w Würzburgu, w serii *Analecta slavica*. Firma zdecydowała ograniczyć tom tylko do pozycji obcojęzycznych, nie zaś tłumaczonych z polskiego, i wydać je w reprimie. Por. Henryk B a r y c z : *Stanisław Kot. Życie i dzieło* [w:] S. K o t, *Polska złotego wieku a Europa. Studia i szkice*. Wyd. H. Barycz, Warszawa 1987, s. 85. Po śmierci Kota (26 XII 1975 r.) pisał o nim Weintraub w paryskiej „Kulturze” (1976, R. 21, nr 3(342), s. 108—136) i w „Organon” 1980/1981, nr 16/17, druk. 1983, s. 267—281.

⁴ Wspomnienia Kota, istotnie doprowadzone na ogół do lat studenckich, ukazały się w czterech odcinkach w „Zeszytach Historycznych”: 1967, z. 11, s. 95—122; 1967, z. 12, s. 163—178; 1968, z. 13, s. 78—91; 1968, z. 14, s. 123—149. W ostatnim odcinku pisał Kot o Maverze (s. 148—149).

⁵ Vladimir Nabokov wydał *Eugeniusza Oniegina* z ogromnym aparatem w 1964 r. Wznowienia ukazały się w latach 1975, 1981, 1990. O Borysie Tomaszewskim jest istotnie bardzo wiele w aparacie.

6.

¹ Por. przyp. 1 do listu nr 5.

² O planach wydania tomu studiów Kota por. przyp. 3 listu poprzedniego.

³ Earl More Wilbur (por. przyp. 8 do listu nr 3) zajął się arianizmem polskim jeszcze przed 2. wojną światową; ogłosił rozprawę *The grave and monument of Faustus Socinus at Lutostawice*, Boston 1936; Podstawowa praca *A History of Unitarism, Socinianism and its Antecedents*, Cambridge 1947. Delio Cantimori (1904—1966) ogłosił pracę *Eretici italiani del cinquecento. Ricerche storico*, Firenze 1939, wydaną także po niemiecku — *Italienische Haeretiker der Spätrenaissance*, przeł. Werner Kaegi (Basel 1949). Troszczył się o włoskie tłumaczenie Kota *Ideologii...*, co pozostało w sferze projektów.

⁴ Doskonała rozprawa Kota *Hugo Grotius a Polska* („Reformacja w Polsce” 1926, R. 4, s. 100—120. Odb. Kraków 1926; przedr. [w:] S. Kot: *Polska złotego wieku...*, s. 577—614).

⁵ Tom 10 „Ricerche Slavistiche” (1962) zawiera m.in. obszerną rozprawę Józefa Warszawskiego *Il problema dei „Silviludia” di M. K. Sarbiewski. (Riposta a John Sparrow)*, s. 22—70 + s. 70—74 (streszczenie polskie).

⁶ Ks. Józef Warszawski TJ (1903—1997) pisał o Sarbiewskim kilkakrotnie. Tu mowa o jego pracy *Mickiewicz uczniem Sarbiewskiego* (Rzym 1964), w której usiłował dowieść, że poetyka Sarbiewskiego znana była młodemu Mickiewiczowi.

⁷ W tomie Juliusza Kleinera *Studia inedita* (Lublin 1964) brulion monografii *Ignacy Krasicki i jego wiek* zajmuje s. 5—227, Krasickiego dotyczy też rozprawa o *Bajkach nowych* (s. 228—246); fragmenty III tomu Mickiewicza — s. 272—393.

⁸ O Maverze pisał Weintraub po jego śmierci w „Slavic Review” 1970, t. 29, nr 4, s. 780—782; w „Wiadomościach” 1970, R. 25, nr 45 (1284), s. 1 (przedr. w: W. Weintraub: *O współczesnych i o sobie*, Kraków 1994, s. 436—448) i w „Roczniku Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie” 1971, t. 10, s. 23—24.

7.

¹ W tomie 1. „Ricerche [...]” nie ukazała się żadna praca Weintrauba. Prawdopodobnie idzie o rozprawę wymienioną w poz. 5. przyp. 1.